

Spis treści

1. Wprowadzenie	1
1.1. Co zawiera podręcznik zawodowy?	1
1.2. Opiekun medyczny – charakterystyka zawodu.	2
1.3. Kompetencje zawodowe.	5
Zadania sprawdzające	8
2. Bezpieczeństwo i higiena pracy	9
2.1. Prawne uwarunkowania bezpieczeństwa i higiena pracy w Polsce	10
2.2.1. Nadzór państwowy nad przestrzeganiem zasad BHP	10
2.2. Podstawowe zasady BHP	12
2.3. Obowiązki i prawa pracownika	13
2.3.1. Obowiązki pracownika.	13
2.3.2. Prawa pracownika	14
2.4. Warunki bezpieczeństwa i higieny pracy w zawodzie opiekuna medycznego.	15
2.4.1. Przestrzeń pielęgnacyjna jako warunek bezpieczeństwa i ergonomii pracy	16
2.4.2. Podnoszenie i przemieszczanie pacjentów – ryzyko zawodowe i jego ocena z uwzględnieniem poziomu samodzielności pacjentów, zasady postępowania.	27
2.4.3. Sprzęt wspomagający podnoszenie i przemieszczanie pacjentów.	35
2.4.4. Sprzęt wspomagający w pielęgnacji pacjenta leżącego	51
2.4.5. Zapobieganie zakażeniom	67
Zadania sprawdzające	91
3. Etyka zawodu opiekuna medycznego – Agnieszka Smrokowska-Reichmann	93
3.1. Czym jest etyka?	93
3.2. Etyka zawodu a działania opiekuna medycznego	94
3.3. Zasady etyczne opiekuna medycznego	95
3.4. Dylematy etyczne.	96
3.5. Refleksja etyczna w rozwiązywaniu dylematów zawodowych	97
3.6. Antystandary etyczne.	98
3.7. Postać opiekuna społecznego a etyka zawodu opiekuna medycznego.	99
3.8. Znaczenie refleksji etycznej w zawodzie opiekuna	101
Zadania sprawdzające	102

4. System ochrony zdrowia i pomocy społecznej	103
4.1. System ochrony zdrowia – cele i obszary oddziaływania	106
4.1.1. Zdrowie publiczne	107
4.1.2. Zdrowie i jego promocja	110
4.1.3. Podmioty lecznicze i rynek usług medycznych w Polsce	112
4.1.4. Prawa pacjenta	120
4.2. System pomocy społecznej	121
4.2.1. Domy pomocy społecznej	123
4.2.2. Dzielne domy pomocy	124
4.2.3. Środowiskowe domy samopomocy	126
4.2.4. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	128
Zadania sprawdzające	131
5. Standard usług zdrowotnych, medycznych i opiekuńczych	133
5.1. Normalizacja i standaryzacja – informacje ogólne	134
5.1.1. Norma	134
5.1.2. Standard	136
5.2. Standardy usług opiekuńczych – zawody opiekuńcze w Polsce	138
5.2.1. Osoba niesamodzielna a usługi opiekuńcze	141
5.3. Standardy zawodowe opiekuna medycznego	143
5.3.1. Tworzenie opiekuńczych standardów zawodowych – schemat i opisywanie	143
5.3.2. Potrzeby życiowe osoby niesamodzielnej jako przedmiot opieki	152
5.3.3. Pielęgniarskie teorie pielęgnowania – tezy kluczowe dla koncepcji opieki opiekuna medycznego	161
5.3.4. Koncepcja opieki kompensacyjnej	172
Zadania sprawdzające	190
6. Budowa i funkcjonowanie organizmu człowieka	191
6.1. Budowa organizmu człowieka – informacje podstawowe	192
6.2. Funkcjonowanie i jakość życia	197
6.2.1. Funkcje organizmu człowieka – informacje kluczowe	198
6.2.2. Funkcje psychiczne	199
6.2.3. Funkcje narządów zmysłów i odczuwania bólu	202
6.2.4. Funkcje głosu i mowy	204
6.2.5. Funkcje układu krążenia, krwiotwórczego, odpornościowego i oddechowego	204
6.2.6. Funkcje układu trawiennego, wewnątrzwydzielniczego i funkcje związane z metabolizmem	207
6.2.7. Funkcje układu moczowego	209
6.2.8. Funkcje nerwowo-mięśniowo-szkieletowe i funkcje związane z ruchem	210
6.2.9. Funkcje skóry i przydatków skóry	213
6.3. Niepełnosprawność	214
6.4. Niesamodzielność	218
6.5. Starość	219
6.6. Funkcjonowanie organizmu człowieka – ocena podstawowych parametrów życiowych	222

6.6.1.	Tętno	222
6.6.2.	Temperatura ciała	223
6.6.3.	Oddech	224
6.6.4.	Ciśnienie krwi	224
6.7.	Pierwsza pomoc w stanach zagrożenia zdrowia i życia	225
	Zadania sprawdzające	231
7.	Komunikowanie się w procesie opieki – Agnieszka Smrokowska-Reichmann	233
7.1.	Komunikacja międzyludzka	234
7.2.	Rozumienie i komunikowanie się, kontakty interpersonalne	235
7.3.	Komunikacja z pacjentem niesamodzielnym – chory po udarze mózgu	236
7.3.1.	Afazja	236
7.3.2.	Zespół zaniedbywania połowiczego	237
7.3.3.	Utrudniona komunikacja z pacjentem	237
7.3.4.	Przykładowe sytuacje problemowe	238
7.3.5.	Zasady skutecznego komunikowania się z pacjentem po udarze mózgu	239
7.4.	Komunikacja z pacjentem niesamodzielnym – pacjent z otępieniem	241
7.4.1.	Problemy opieki nad seniorem z otępieniem	241
7.4.2.	Wrażliwość na specyficzną sytuację pacjenta z otępieniem	242
7.4.3.	Zachowania komunikacyjne seniora i opiekuna	243
7.4.4.	Zasady ułatwiające komunikację z pacjentem z chorobą otępienną	245
7.5.	Komunikacja z pacjentem agresywnym	247
7.5.1.	Problematyczne grupy podopiecznych	247
7.5.2.	Zachowania agresywne seniora	247
7.5.3.	Przyczyny agresji seniora	248
7.5.4.	Wskazówki praktyczne w postępowaniu z agresywnym seniorem	249
7.5.5.	Pacjenci z zaburzeniami zdrowia psychicznego	251
7.5.6.	Anatomia agresji u pacjenta z zaburzeniami zdrowia psychicznego	252
7.5.7.	Komunikacja jako deeskalacja zachowań agresywnych	253
7.5.8.	Nie być ofiarą	254
7.5.9.	Przymus bezpośredni	255
7.6.	Komunikacja z pacjentem niesamodzielnym – pacjent z chorobą Parkinsona	257
7.6.1.	Problemy w komunikowaniu się z pacjentem z chorobą Parkinsona	257
7.6.2.	Cierpliwość opiekuna	259
7.6.3.	Rozmowa z pacjentem – konsekwencja i prostota	259
7.6.4.	Komunikacja z milczącym pacjentem	261
7.7.	Komunikacja z pacjentem bez kontaktu – pacjent w stanie wegetatywnym i w śpiączce	262
7.7.1.	Kompetencje przedwerbalne i pozawerbalne	262
7.7.2.	Stymulacja bazalna	263
7.7.3.	Dotknięcie inicjujące w stymulacji bazalnej	264
7.7.4.	Możliwości dialogu przez bodźce	264

7.7.5.	Komunikacja alternatywna dla osób niemówiących i całkowicie unieruchomionych – <i>Elżbieta Szwałkiewicz</i>	268
	Zadania sprawdzające	271
8.	Dokumentowanie procesu opieki	273
8.1.	Dokumentacja medyczna	274
8.1.1.	Obowiązek tajemnicy służbowej	275
8.2.	Dokumentowanie postępowania zawodowego opiekuna medycznego	276
8.3.	Wzory dokumentacji i instrukcje wypełniania	277
8.3.1.	Wywiad opiekuna medycznego	278
8.3.2.	Diagnoza potrzeb	279
8.3.3.	Plan pielęgnowania i opieki	281
	Zadania sprawdzające	289
9.	Rozpoznawanie problemów pacjentów niesamodzielnych w zakresie mobilności i zaspokajanie ich potrzeb	291
9.1.	Osoba niezdolna do samodzielnego poruszania się – zmiana pozycji ciała w łóżku – <i>Elżbieta Szwałkiewicz, Miłosz Asmann</i>	295
9.1.1.	Odwracanie pacjenta na boki	295
9.1.2.	Stabilizowanie pozycji pacjenta leżącego na boku	299
9.1.3.	Układanie osoby po udarze na plecach	300
9.1.4.	Przemieszczanie do boku łóżka	301
9.1.5.	Przemieszczanie w dół i w górę łóżka	302
9.1.6.	Sadzanie pacjenta w łóżku	304
9.1.7.	Sadzanie pacjenta na brzegu łóżka	305
9.1.8.	Sadzanie pacjenta na brzegu łóżka bezpośrednio z pozycji leżącej	307
9.1.9.	Asekuracja pacjenta w trakcie samodzielnego siadania z pozycji leżącej	308
9.2.	Osoba z upośledzoną funkcją ruchu – przemieszczanie poza łóżko – <i>Elżbieta Szwałkiewicz, Miłosz Asmann</i>	309
9.2.1.	Pacjent niesamodzielny – przemieszczanie ręczne, transfer łóżko–wózek	309
9.2.2.	Prawidłowa pozycja pacjenta po udarze na wózku inwalidzkim	314
9.3.	Osoba z niedowładem kończyn – podnoszenie i przemieszczanie z użyciem podnośników	315
9.3.1.	Technika podnoszenia z zastosowaniem podnośnika nosidłowego	315
9.3.2.	Technika podnoszenia z zastosowaniem podnośnika-pionizatora	323
9.3.3.	Technika podnoszenia z zastosowaniem podnośników noszowych	326
9.3.4.	Technika podnoszenia z zastosowaniem podnośników przywannowych	327
9.3.5.	Technika podnoszenia z zastosowaniem podnośników krzeselkowych	329
9.3.6.	Technika podnoszenia z zastosowaniem podnośników wewnątrzwanowych	330

9.4.	Osoba z niedowładem kończyn – stosowanie sprzętu do ślizgowego przemieszczania (łatwoślizgów)	331
9.4.1.	Przemieszczanie na podkładkach ślizgowych	331
9.4.2.	Przemieszczanie na podkładach ślizgowych	334
9.4.3.	Przemieszczanie na matach ślizgowych	336
9.4.4.	Przemieszczanie na materacach ślizgowych	336
9.5.	Przemieszczanie pacjentów na wózkach inwalidzkich	339
9.5.1.	Technika używania wózka inwalidzkiego	339
9.5.2.	Pokonywanie schodów na wózku inwalidzkim – schodołazy	342
9.5.3.	Stosowanie nakładek naprogowych, szyn i ramp podjazdowych	344
9.6.	Pacjent z upośledzeniem funkcji ruchu w stopniu umiarkowanym – stosowanie sprzętu wspomagającego samodzielne chodzenie	345
9.6.1.	Stosowanie podpórek	345
9.6.2.	Stosowanie balkoników i chodzików	346
9.7.	Osoba z zaburzeniem równowagi – asekurowanie pacjenta w trakcie chodzenia, zabezpieczanie w trakcie upadku i podnoszenie po upadku	349
9.7.1.	Asekuracja	349
9.7.2.	Technika zabezpieczania pacjenta w trakcie upadku	350
9.7.3.	Podnoszenie pacjenta po upadku	351
	Zadania sprawdzające	355
10.	Zapobieganie skutkom długotrwałego unieruchomienia i postępowanie opiekuna w przypadku ich wystąpienia	357
10.1.	Pacjenci długotrwałe unieruchomieni – informacje kluczowe dla procesu opieki	357
10.1.1.	Podstawowe zasady opieki	358
10.1.2.	Fizyczne, psychiczne i społeczne następstwa długotrwałego unieruchomienia	359
10.2.	Odleżyny – zapobieganie i pielęgnowanie pacjenta z odleżynami	359
10.2.1.	Jak dochodzi do powstania odleżyny – informacje kluczowe w profilaktyce	360
10.2.2.	Ocena ryzyka i zapobieganie odleżynom – podstawowe zasady postępowania	362
10.2.3.	Prawidłowe pozycjonowanie pacjenta leżącego	365
10.2.4.	Rodzaje odleżyn	369
10.2.5.	Rola opiekuna medycznego w procesie leczenia odleżyn	371
10.3.	Zapobieganie skutkom długotrwałego unieruchomienia w układzie kostno-stawowym i mięśniowym – zadania opiekuna medycznego	372
10.3.1.	Profilaktyczne pozycjonowanie osoby leżącej z zastosowaniem pozycjonerów piankowych	372
10.3.2.	Profilaktyczne odciążanie ciała w pozycji siedzącej	376
10.4.	Zapobieganie zakrzepowemu zapaleniu żył – zadania opiekuna	378
10.4.1.	Zadania opiekuna w zakresie profilaktyki zakrzepowego zapalenia żył	378

10.5.	Zapobieganie zapaleniom płuc u pacjentów leżących	380
10.5.1.	Wpływ pozycji leżenia na funkcję oddychania	381
	Zadania sprawdzające	382
11.	Rozpoznawanie problemów pacjentów niesamodzielnych	
	w zakresie odżywiania i zaspokajanie ich potrzeb	383
11.1.	Skutki odwodnienia i niedożywienia	383
11.1.1.	Skutki odwodnienia organizmu	383
11.1.2.	Bilans wodny	384
11.1.3.	Skutki niedożywienia organizmu	384
11.1.4.	Ocena stanu odżywienia wskaźnikiem BMI	386
11.1.5.	Zapotrzebowanie na pokarm i płyny u pacjentów z upośledzoną funkcją ruchu z uwzględnieniem wieku i powikłań odleżynowych	388
11.2.	Podstawowe zasady zdrowego żywienia	389
11.2.1.	Piramida Zdrowego Żywienia i Aktywności Fizycznej	389
11.2.2.	Blonnik i jego znaczenie	392
11.3.	Postępowanie opiekuna w przypadku zaburzeń ze strony układu pokarmowego	394
11.3.1.	Niestrawność	394
11.3.2.	Wzdęcia	394
11.3.3.	Zgaga	395
11.3.4.	Biegunka	395
11.3.5.	Zaparcia	396
11.4.	Udzielanie pomocy w odżywianiu	397
11.4.1.	Pomoc pacjentom niesamodzielnym w spożywaniu posiłków	397
11.4.2.	Udział opiekuna w karmieniu przez zgłębnik i przetoki odżywcze	400
	Zadania sprawdzające	406
12.	Rozpoznawanie problemów pacjentów niesamodzielnych	
	w zakresie wydalania i zaspokajanie ich potrzeb	407
12.1.	Pacjent niesamodzielny z nietrzymaniem moczu – rola i zadania opiekuna w monitorowaniu wydalania moczu przez pacjentów niesamodzielnych	408
12.1.1.	Kluczowe dla procesu opieki informacje o funkcjonowaniu osoby z nietrzymaniem moczu	409
12.1.2.	Zadania opiekuna w diagnozowaniu pacjenta z NTM	410
12.2.	Zabezpieczenie pacjenta przed skutkami nietrzymania moczu	413
12.2.1.	Trening kontroli mikcji	414
12.2.2.	Stosowanie produktów chłonnych	417
12.2.3.	Stosowanie zestawów do zbiórki moczu	429
12.3.	Higiena intymna pacjenta z cewnikiem założonym do pęcherza moczowego	432
12.4.	Urządzenia wspomagające korzystanie z toalety	435
12.4.1.	Korzystanie z sedesu przez osobę niepełnosprawną	435
12.4.2.	Korzystanie z mobilnego sedesu	436
12.4.3.	Korzystanie z toalety przez osoby unieruchomione za pomocą podnośników	437

12.5.	Pacjent niesamodzielny z zaburzeniami w wydalaniu stolca	
–	rola i zadania opiekuna	438
12.5.1.	Defekacja	438
12.5.2.	Nietrzymanie stolca – zabezpieczanie produktami chłonnymi	440
12.5.3.	Sprzęt medyczny stosowany w zaburzeniach wydalania	442
12.6.	Opieka nad pacjentem z wylonioną stomią	447
12.6.1.	Funkcje i rodzaje sprzętu stomijnego	449
12.6.2.	Dopasowywanie sprzętu stomijnego	450
12.6.3.	Stosowanie wyrobów w systemie jednoczęściowym do zaopatrzenia stomii niepowikłanej	451
12.6.4.	Stosowanie wyrobów w systemie dwuczęściowym do zaopatrzenia stomii niepowikłanej	455
12.6.5.	Irygacja jelita przez stomię	461
	Zadania sprawdzające	467
13.	Rozpoznawanie problemów pacjentów niesamodzielnych w zakresie higieny osobistej i zaspokajanie ich potrzeb	469
13.1.	Funkcje skóry	469
13.1.1.	Higiena ciała	471
13.1.2.	Higiena osób z nietrzymaniem moczu i stolca – środki higieniczne	472
13.2.	Wykonywanie zabiegów higienicznych w łazience u osób z upośledzoną funkcją ruchu	483
13.2.1.	Zintegrowane systemy do higieny osobistej	483
13.2.2.	Sprzęt umożliwiający samodzielną kąpiel w wannie osobom niepełnosprawnym	489
13.2.3.	Mycie pod prysznicem i organizacja małej łazienki	493
13.2.4.	Przyrządy do higieny osobistej dla osób niepełnosprawnych	497
13.3.	Higiena i pielęgnacja osób obłożnie chorych w łóżku	503
13.3.1.	Zasady obowiązujące we wszystkich algorytmach higieny i pielęgnacji ciała w łóżku	503
13.3.2.	Wykonywanie toalety całego ciała w łóżku bez użycia wody	508
13.3.3.	Technika wykonywania czynności higienicznych	511
13.4.	Wymiana pościeli, ścielenie łóżka i zmiana bielizny osobistej pacjentów niesamodzielnych	531
13.4.1.	Zasady obowiązujące we wszystkich algorytmach wymiany pościeli, ścielenia łóżka i zmiany bielizny osobistej	531
13.4.2.	Ścielenie łóżka z leżącym pacjentem	535
13.4.3.	Zmiana bielizny pościelowej przy leżącym pacjencie	539
13.4.4.	Zmiana bielizny osobistej u leżącego pacjenta	551
	Zadania sprawdzające	555
14.	Rola i zadania opiekuna medycznego w opiece nad osobą przewlekłe chorą i niesamodzielną	557
14.1.	Choroby przewlekłe – informacje podstawowe	557
14.1.1.	Cechy charakterystyczne choroby przewlekłej	558
14.1.2.	Przyczyny i czynniki ryzyka chorób przewlekłych – profilaktyka	559

14.2.	Rola i zadania opiekuna medycznego w opiece nad osobą przewlekle chorą i niesamodzielną na przykładzie cukrzycy	560
14.2.1.	Cukrzyca – choroba społeczna	560
14.2.2.	Cukrzyca typu I (insulinozależna) – objawy i postępowanie opiekuńcze	561
14.2.3.	Objawy cukrzycy typu II (niezależnej od insuliny) – objawy i postępowanie opiekuńcze	561
14.2.4.	Badanie poziomu cukru	562
14.2.5.	Planowanie posiłków i kontrola indeksu glikemicznego składników pożywienia	563
14.2.6.	Zadania opiekuna w opiece nad osobą z cukrzycą	565
14.3.	Zespół stopy cukrzycowej	567
14.3.1.	Zespół stopy cukrzycowej – informacje podstawowe	567
	Zadania sprawdzające	568
Piśmiennictwo		569
Wykaz rycin udostępnionych dzięki uprzejmości Firm		575
Skorowidz		577